

vendar avtor v opombi izpostavi napako, da je bil atentat izveden meseca februarja (opomba 73). Žižek bralcu z opombami poleg kratkih biografij omenjenih oseb v zapisih poda tudi razlage imen stavb in ulic, ki so se v obravnavanem obdobju razlikovale od današnjih imen. Tako na primer izvemo, da je bila Schnepfleitnerjeva hiša v lasti blagajnika štajerskega kameralnega carinskega urada Karla Schnepfleitnerja in ima danes naslov Glavni trg 13. Odprtje južne železnice 2. junija 1846, ki ga kronist v izvirniku omeni samo z enim stavkom, Žižek v opombi dopolni z bolj »sočnim« opisom Ignaca Orožna.

Če je vsebina začetka kronike bolj politično obarvana in se osredotoča predvsem na profesorje, se vsebina proti koncu stoletja že bolj nanaša na učence, pouk in z njim povezane dejavnosti ter na vsakdanje dogodke. Kronisti poročajo tudi o zdravstvenem stanju tako učencev kot profesorjev. Proti koncu stoletja tako postaja kronika bolj poljudna, vendar še daleč ne tako, kot so šolske kronike pisane danes.

Kroniko prve celjske gimnazije sestavljajo tudi vrinjeni listi z nekroniško vsebino, ki se pojavlja v začetnem delu šolske kronike. Vrinki (kot jih imenujeta avtorja) so po velikost manjši kot format kronike, medtem ko so na njih napisane razne pesnitve, ki jih je Žižek prav tako opremil z razlago v opombah.

Kot je v uvodniku publikacije poudaril Batagelj (str. 7), je Kronika I. celjske gimnazije eden od draguljev, ki ga hrani Zgodovinski arhiv Celje, ki zaradi jezikovnih ovir ni bil »uporaben« vir razumevanja zgodovine te pomembne celjske izobraževalne institucije širši javnosti. Z izdajo in s prevodom vira sta avtorja dr. Aleksander Žižek in prof. dr. Matej Hriberšek prispevala pomemben kamenček v mozaik celjske lokalne zgodovine za obravnavano obdobje in v mozaik zgodovine I. gimnazije v Celju.

Anja Prša

Mojca Horvat:
Od urbarjev do fotografij. Arhivsko gradivo gospostva
Fala s širšega območja Ruš, Lovrenca na Pohorju
in Selnice ob Dravi

Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor, 2024, 100 strani

Vajeni smo že, da so razstave arhivske svetovalke Mojce Horvat, ki je v Pokrajinskem arhivu Maribor skrbnica fondov do leta 1900, vedno zelo slikovite. Odlična poznavalka starejšega gradiva, predvsem gradiva gospoščin, s predstavami teh nikoli ne razočara. Tako smo pred kratkim lahko občudovali razstavo in monografijo o gospostvu Negova ter pred leti urbarje, ki jih hrani PAM.

Tokratna razstava arhivskega gradiva gospostva Fala in spremljajoča monografija sta ponovno sijajni, hkrati prinašata tudi nekaj novosti. Razstava tako ni »klasična« arhivska razstava, medtem ko je katalog k razstavi pravzaprav obširna monografija.

Fond Gospoščina Fala spada med večje gospoščinske fonde, saj obsega kar 266 arhivskih škatel in 17 map, kar obsega skupaj 32 tekočih metrov arhivskega gradiva. Najstarejši dokument v fondu sega v leta 1460, medtem ko je najmlajši iz leta 1943; večina gradiva v fondu je iz 19. stoletja. Fond je zelo dobro popisan, popis je dostopen tudi na spletni strani Virtualne arhivske čitalnice. Tako razstava kot katalog se osredotočata na dokumente, ki so nastali v času, ko je gospostvo Fala imela v lasti družina Zabeo.

Ohranjeno gradivo gospostva Fala je poleg velikosti tudi zelo slikovito. Na razstavi je razstavljenih kar 49 originalov, eden lepši in slikovitejši, bolj raznovrsten, zanimivejši od drugega. Naj jih naštejemo samo nekaj: pečatniki gospo-

stva Fala, kovanci, tiskani denarni boni, zbirka voščenih pečatov, albumi, načrti, plemiški grb, družabna igra, urbarji, zemljiške knjige, različne rokopisne knjige, rokopisne note, nabožne sličice, negativi na steklu ter veliko najrazličnejših fotografij, razglednic in dokumentov. Vsi ti eksponati so predstavljeni zelo domiselno, nevsakdanje za arhivsko razstavo. Razglednice, ki so jih prejeli lastniki, člani družine Zabeo, so s kljukicami obešene na vrvice in se prosto obračajo, v fotografskem kotičku se lahko fotografiramo tako, da je videti, kot da stojimo skupaj z drvarji iz 19. stoletja pred kupom hlodov na Pohorju, na velikem stenskem zemljevidu gospodstva lahko razvrščamo več kot sto let stare razglednice s podobami krajev, medtem ko si lahko na zaslonu na dotik s 3D-očali ogledamo več kot stoletje stare stereofotografije. Na razstavo nas opozorijo tudi fotografije in napisi na zunanjih oknih arhiva, ki so obrnjena na Glavni trg. Ker je avtorica želela razstaviti čim več gradiva iz fonda, so opisi, ki spremljajo dokumente in predmete, krajši, vendar še vedno dovolj zgovorni. Daljše razlage si lahko obiskovalci preberejo na interaktivnem zaslonu na dotik, ki ima osem vsebin enakih kot razstava: gospodstva in zaposleni, dvorec, družina Zabeo, gospodarstvo in gospodarski obrati, Pohorje in okoliški kraji, transport in cerkvene zadeve.

*Utrinek z otvoritve razstave, avtorica Mojca Horvat pred zemljevidom gospodstva
(Foto: Gerhard Angleitner)*

Tudi strokovna monografija k razstavi ne raziščara. Je neke vrste katalog k razstavi s kar 85 fotografijami. Že znane vsebine z razstave so obogatene z zelo razumljivimi besedili, ki jih lahko razume čisto povprečen obiskovalec in (ne)poznavelec tovrstnega gradiva, medtem ko bodo ob branju na svoj račun prišli tudi zgodovinarji in tisti, ki jih ta tematika bolj zanima. Monografijo spremlja kar 276 opomb. Številne med njimi so različne strokovne razlage, dopolnitve in niso zgolj navedbe vira oziroma fonda. Dodana vrednost monografije je devet prevedenih izredno zanimivih arhivskih dokumentov v slovenski jezik, ki so v monografiji posebej označeni. Gre za odlične prevode, npr. pravil o opravljanju tlake, popisa

premoženja po pokojnem kmetu, zapisnika zapuščinskega inventarja po lastniku steklarne. Kot takšne so lahko tudi popestritev učnih ur pri predmetu zgodovina v osnovnih ali srednjih šolah, ko se obravnavajo tovrstne teme.

Platnico monografije krasita fotografija lovca pri enem od Lovrenških jezer na Pohorju iz leta 1891 in del zemljevida gospodstva Fala.

In ker PAM hrani še kar nekaj fondov gospostev, ki še niso bili predstavljeni, se lahko v prihodnosti nadajamo še kakšne zanimive razstave!

Gordana Šovejš Lipovšek

Gregor Antoličič:
Avtobiografski spomini dr. Ivana Jurečka (1884–1964)
Gradivo za zgodovino Maribora, L. zvezek. Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor,
2023, 206 strani

Leta 1975 je Pokrajinski arhiv Maribor izdal prvi zvezek objave virov, ki se nanašajo na zgodovino Maribora. Serija, ki predstavlja neprecenljiv vir za raziskovalce lokalne zgodovine, je dobila ime Gradivo za zgodovino Maribora (GZM). Več kot polovico zvezkov (tj. 36) je ustvaril dr. Jože Mlinarič in tako oblikoval zbirko izdanih zgodovinskih dokumentov, kakršne ne premore nobeno drugo slovensko mesto. Jubilejni, 50. zvezek serije GZM, je delo dr. Gregorja Antoličiča, znanstvenega sodelavca in docenta pri ZRC SAZU.

Ko je dr. Mateja Ratej, prav tako znanstvena sodelavka pri ZRC SAZU, pred leti v Pokrajinskem arhivu Maribor raziskovala različne sodne postopke na mariborskem sodišču v času med obema svetovnima vojnama, je v osebni fondu Pertl Eman odkrila avtobiografske spomine zdravnika in sodnega izvedenca dr. Ivana Jurečka. Spodbudila je Antoličiča, da je te spomine preučil in za simpozij o osebnostih slovenske medicine pripravil Jurečkov biografski zvezek. To delo je nadgradil z objavo Jurečkovih spominov v 50. zvezku serije GZM.

K pisanju spominov je Jurečka najverjetneje spodbudil njegov stanovski kolega dr. Eman Pertl. To lahko sklepamo na podlagi dejstva, da so se spomini znašli v precej obsežnem fondu Pertl Eman. Pisanja spominov se je Jurečko lotil v zadnjih letih svojega življenja, dokončal jih je leta 1961, tri leta pred smrtjo.

Antoličič v uvodni besedi pojasnjuje, da si nekateri deli spominov ne sledijo v kronološkem zaporedju, temveč se v njih občasno menjuje časovna perspektiva. Večji del jih je napisanih z roko. Glede na vsebino bi spomine lahko razdelili na šest sklopov: otroštvo, gimnazijska leta, študij medicine v Pragi, čas prve svetovne vojne, delovanje med obema svetovnima vojnama in obdobje druge svetovne vojne. Antoličič na nekaterih mestih opozori na možnost prirejanja dejanskega dogajanja časovnemu okviru, v katerem je Jurečko pisal spomine. Predvsem odlomki, ki navajajo njegovo javno nasprotovanje avstrijskemu cesarju, se Antoličiču zdijo malo verjetni za čas, v katerem naj bi se zgodili.

Kot je to običajno pri objavi virov, ostaja besedilo edicije karseda zvesto izvirniku ter vsebuje le nujne popravke in smiselne opombe. Bralci 50. zvezka GZM sledimo Jurečkovi življenjski poti od revnega kmečkega fanta, ki je moral prijeti za različna priložnostna dela, da je pomagal preživljati družino in si plačeval izobraževanje, do položaja priznanega zdravnika, ki si je lahko privoščil nakup vile v središču Maribora. Seznanimo se z vplivom gimnazijskih profesorjev na izoblikovanje Jurečkovega svetovnega nazora, še posebej narodne in (pan) slovanske zavesti, ki ga tudi napelje k študiju medicine v Pragi. Spremljamo ga po prizoriščih vojaških spopadov v prvi svetovni vojni, kjer je najprej zdravil ranjene in obolele vojake, nato je postal zdravnik naborne komisije, ki je odločala, kdo od nabornikov je sposoben vojskovanje na fronti. Spoznamo njegovo